

DAGENS FRÅGOR

20 aug. 1947.

Japans demo- General Mac Arthur, segraren i kampen om Stilla havet, **kratisering.** fick efter Japans kapitulation i augusti 1945 det delikata och mycket komplicerade uppdraget att »demokratisera» japanerna och »förinta» det mer än tusenåriga feodala och militära väldet samt hetsa folket mot kejsaren, Mikadon, symbolen för den religiöst betonade kultur och tradition, som utgjorde den andliga grundvalen för »den uppgående solens rike» och av allt att döma fortfarande är Japans ideella basis. Att varken segermakterna eller de inom den japanska medel- och bondeklassen troligen svagt förankrade »progressistpartierna» (liberalerna, socialisterna och kommunisterna) kunna rasera denna andliga grundval och försvaga Mikadons moraliska och religiösa maktställning, ha reportagen från Tokyo till USA-pressen fastslagit. Med hänsyn härtill har den på Moskvakonferensen anbefallda »demokratiseringsaktionen» begränsats till en konstitutionell och administrativ reorganisation. Som vi skola se, har denna stats- och förvaltningsrättsliga nydaning skett på segermakternas kommando, varvid den nationella falangen, som vid valen efter kapitulationen fick en stark position i parlamentet, ignorerades.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag är Mac Arthur alltsedan hösten 1945 sekunderad av en allierad kommission, i vilken USA:s delegater spela samma dominerande roll som Sovjetunionens representanter i Bukarest- och Sofiakommissionerna. Mac Arthur gick fram etappvis och ådagalade därvid en av hans och uppdragsgivarnas intressen dikterad smartness, som genom sin hänsynslöshet ökat klyftan mellan den amerikanske prokonsuln och den nationella falangen.

Den första etappen var organiserandet av parlamentsvalen den 10 april 1946, ur vilka den folkrepresentation framgick, som remplacerade 1942 års, av den allsmäktiga militärklanen behärskade parlament. Valresultatet blev en besvikelse för Mac Arthur och kommissionen, som kanske hoppats, att de förintande atombomberna mot Hiroshima och Nagasaki skulle ha väckt japanerna till »demokratisk besinning» och öppnat deras ögon för den västerländska demokratiens värden. Resultatet av aprilvalen 1946 blev en klar seger för de konservativa, den nationella falangen, skrev Washington Post. Destruktiva krigföringsmetoder hade sålunda hos japanerna utlöst positiva, moraliska krafter. Tusentals män, kvinnor och barn hade dödats, men den nationella anden kunde atombomberna icke utsläcka. De konservativa erövrade mer än hälften av platserna i parlamentet. De voro i majoritetet både i övre och nedre kammaren. De s. k. progressisterna fingo visserligen fler mandat än vid valen 1942 men dock ej så många, att de ens förenade kunde vid en votering besegra de konservativa. Enligt demokratisk, parlamentarisk praxis bör ju valresultatet be-

stämman ministärens sammansättning och politik. Om denna praxis tillämpats efter aprilvalen 1946, skulle en konservativ regering ha bildats. Men det ville varken Mac Arthur eller kommissionen. De hade liksom så många andra euroamerikaner den föreställningen, att det konservativa partiet i efterkrigstidens Japan var antidemokratiskt, och att en konservativ ministär skulle motarbeta Japans successiva demokratisering. Enligt uttalanden av framstående medlemmar av det konservativa partiet, eller rättare, den konservativa falangen, bestående av flera fraktioner men med ett gemensamt aktionsprogram, vill dock den konservativa falangen gärna medverka vid genomförandet av en stats- och förvaltningsrättslig nydaning, men ej på segermakternas commando, utan därför att en sådan renässans är Mikadons vilja, »och hans gudomliga vilja är och skall alltid förbli helig», ej blott för den konservativa falangen, men också för de stora, utanför falangen stående folkgrupper, som behärskas av den eviga religiösa mystiken kring Mikadon. Den konservativa falangen säger sig inte slå vakt om förlegade politiska och administrativa institutioner — men vill aldrig uppge sin vakthållning kring fädernas religion, tradition och kultur. Gärna en japansk demokrati, gärna ett intimt samarbete med de euroamerikanska, demokratiska stormakterna, säger Japans konservativa falang, men rör ej vid vår tro och vår nationella egenart; rör ej vid symbolen för dessa heliga, oförgängliga värden, Mikadon!

Utän att ens konsultera den segrande konservativa falangens ledare gav Mac Arthur liberala partiets chef, f. utrikesministern Shigeru Yoshida, i uppdrag att bilda den nya ministären, som på hösten 1946 förmådde parlamentet att godkänna den av Mac Arthur och hans sekreterare utarbetade nya statsförfattningen, förelagd regeringen som ett segermakternas diktat. Hade den konservativa falangen röstat nej, skulle ministären Yoshida ha störtats och nya svårigheter uppstått för Mac Arthur vid fullgörandet av det anbefallda uppdraget. Att de konservativa dock icke störtade »progressistministären» lär ha berott därpå, att konstitutionens antagande var Mikadons vilja.

Var den gamla konstitutionen av år 1889 präglad av tyska statsrättsliga principer, är Japans nya statsförfattning delvis inspirerad av USA:s konstitution. Det var ju helt naturligt, att Mac Arthur, då han utarbetade Japans nya konstitution, tog USA:s statsförfattning till mönster. Konstitutionen, promulgerad den 3 november 1946, är ett hastverk. Dess amerikanska författare ha icke tagit någon hänsyn till det japanska folkets sedvänjor. Det japanska parlamentet tvangs att utan debatt godkänna en statsförfattning, som passar den amerikanska nationen, men är helt väsensskild från den japanska historiska utvecklingen.

En stark förbittring väckte särskilt den nya statsförfattningens ingress. »Vi japaner» etc. i stället för de tusenåriga inledningsorden till lagar och författningar: »Jag Mikadon...» Även »progressisterna» harmades över denna »brutala, amerikanska hänsynslöshet». Enligt den amerikanska propagandan jublade folket utanför det kejserliga palatset, då konstitutionen promulgerades; men jublet gällde icke den

nya författningen utan Mikadon, som firade sin födelsedag samma dag som konstitutionen promulgerades. Visserligen är Mikadon enligt 1946 års författning blott en dekoration, men denna degradering är endast teoretisk; i själva verket torde i modern tid Mikadons prestige och vördnaden för hans »gudomliga majestät» aldrig ha varit större än nu. Nu är hans bild i varje hus. Han har vuxit i lidandet.

De båda kamrarna, den rådgivande kammaren (kallas också som förut den övre kammaren) och deputeradekammaren (den nedre kammaren) ha den legislativa makten. Kamrarna bestämma regeringens sammansättning. Konstitutionella tolkningsfrågor och tvister hänskjutas till Högsta domstolen, en av likheterna med USA:s statsförfattning. Men Japan får ej ha någon armé eller någon flotta.

Den 7 februari 1947 dekreterade Mac Arthur, att parlamentsval skulle äga rum enligt den nya konstitutionens föreskrifter. Vid valen den 20 april etablerade 40 % av väljarkåren röststrejk som protest mot diktatet den 3 november 1946. Strejken omfattade alla samhällsklasser och partier.

Åter segrade den konservativa falangen (254 platser i nedre kammaren, »progressisterna» 147; 170 platser i övre kammaren, »progressisterna» 62), och åter ignorerade Mac Arthur högersegern. Han anmodade socialisten Teisu Katayama att bilda regering. Tack vare Mikadons diskreta, men effektiva ingripande gick inte den starka, konservativa falangen till attack mot kabinettet Katayama, men ministärens ställning är vacklande. Den har icke folkmajoriteten bakom sig. Den nya demokratiska perioden har alltså inte börjat med någon seger för folkviljan vid regeringsbildningen.

Rysk kidnappning i Österrike. Den österrikiska regeringen har under de sista veckorna haft en häpnadsväckande framgång, som nästan inte alls uppmärksammats i svensk press. Regeringen lyckades nämligen genom samverkan mellan alla partier och yrkesorganisationer, kommunisterna undantagna, att höja alla priser och löner nästan motsvarande världsmarknaden nivå. Detta betyder, att en av de största farorna för Österrike avlägsnats åtminstone för ögonblicket. Å ena sidan kunde en oregelbunden och okontrollerad pristegring frambringa en lika okontrollerad inflation. Å andra sidan verkade den abnorma skillnaden mellan priserna på hemmamarknaden och världspriserna som en permanent frestelse för utlänningarna att utplundra landet genom uppköp av varor. Det var en dramatisk scen i parlamentet, när enigheten nåddes i denna fråga och det saknades inte anklagelser mot kommunisterna, att de hade deltagit i alla debatter och underlåtit att framföra något positivt alternativ, men att de till slut av demagogiska skäl hade vägrat att godkänna förslaget. Visserligen äro regeringspartierna klart medvetna om att det är bara fråga om ett provisorium. Men meningen är att ge näringslivet ett andrum på tre månader. Det blev också sagt i debatten, att endast arbete och åter arbete i längden kan rädda Österrike. Det är självklart att endast en mekanisk pris- och lönestegring inte ändrar någonting väsentligt i den österrikiska krisen. Höjda priser och höjda

löner betyder minskade möjligheter för exporten och större lättnader för importen. Dessa stegringar kunna, innan produktionen har kommit i gång, endast bli förverkligade genom ökade sedelemissioner. Här lurar inflationens spöke igen. Men det är i alla fall att välkomna, att enighet har nåtts emellan partierna och att inte tillfället begagnats för att ännu mera intensifiera de sociala och politiska motsättningarna.

Ett av den nya lagens viktigaste ändamål var väl också att minska smyghandelns betydelse. Smyghandeln drog fördel av det faktum, att alla s. k. officiella priser — sålunda också penningvärdet — blevo illusoriska. En minister beskrev nyligen hur tusentals personer reste varje vecka till landet med kappsäckar för att köpa upp livsmedel till självförsörjning. Han ställde den mycket berättigade frågan: vad är egentligen skillnaden mellan den dagligen fördömda smygghandeln och »självförsörjningen»? Med dessa illusionistiska priser var det inte att undra på, att varje försök av regeringen till statlig kontroll av varumarknaden, till exempel när det gäller körsbär eller aprikoser, bara hade till följd att varan försvann ur den öppna marknaden och blev föremål för illegal handel med väldiga priser. Nu har man väl anledning att hoppas, att en av de viktigaste orsakerna till den demoraliserande smygghandeln kommer att försvinna.

En annan, verkligt upprörande händelse har inte heller blivit tillräckligt uppmärksammas utomlands. Det är en officiell not från den österrikiska regeringen, i vilken tio noggrant angivna fall av kidnappning på Wiens gator påtalades. Det gällde till största delen helt okända personer, som plötsligt blevo knuffade in i en bil och bortförda utan att den österrikiska ordningspolisen var i stånd att förhindra det. Ty noten säger uttryckligen att de bortförande voro iklädda »en av ockupationsmakternas» uniformer. Offrens rop på hjälp voro förgeves. Endast i enstaka fall var det fråga om jugoslaviska flyktingar. Särskilt upprörande tycks ett fall vara: en kvinna blev bortförd från sitt hem insvept i filt, som uppenbarligen skulle hindra henne från att ropa på hjälp. Veterligen har noten aldrig blivit besvarad och ännu mindre ha dessa fruktansvärda beskyllningar blivit vederlagda. Ännu i dag lämnar den allmänna säkerheten, särskilt senare på natten på gatorna i Wien, åtskilligt att önska...

De livsviktiga frågorna gälla trots detta dock de politiska och ekonomiska problemen. Särskilt är det alltjämt oljefrågan som upprör opinionen. I de allierade generalernas råd har en märklig debatt ägt rum i denna fråga. Den engelske och den amerikanske kommandanten begärde fullständig information om resultaten av oljeproduktionen i Zistersdorf. De framhöllo att leveranser gingo till Tjeckoslovakien utan att Österrike hade minsta fördel av detta. De fordrade att Österrike inte skulle bli alldeles utan andel då det gällde en av dess viktigaste aktiva. Alla dessa frågor blevo dock praktiskt talat obesvarade. Tvärtom, de sista dagarna ha ryssarna, som det stått att läsa i svenska tidningar, besatt också oljeraffinaderier som tillhöra engelska och amerikanska bolag. Uppenbarligen gäller det att straffa Österrike för dess deltagande vid Pariskonferensen och för att det

tagit emot det stöd, som landet inte kan umbära. Alldeles nyligen har Österrike fått en produktionskredit av 13 miljoner dollar, som säkerligen skall väsentligen bidra att anskaffa nya maskiner och att förbättra den utslitna tekniska utrustningen. Det är dock anmärkningsvärt att så snart Österrike förfogar över mera dollarvaluta ha grannarnas beredvillighet att sluta handelsavtal stigit, ehuru dessa dollars komma från ett land, som bara vill »exploatera» och »plundra det österrikiska näringslivet» till gagn för plutokraterna.

Mycket betecknande är det yttrande av den österrikiske kanslern Fiegel i ett samtal med en fransk journalist. Journalisten frågade kanslern om en regeringskris möjligen kunde framkallas i Österrike genom kommunisternas ingripande. Fiegel förklarade med största bestämdhet, att det inte fanns någon fara i detta hänseende. Han fortsatte: »Ni kan väl inte föreställa er, hur betänksamma vi blivit på grund av händelserna i Ungern. Den ungerske konseljpresidenten Nagy har gått med på kommunisternas krav att byta ut den ene ministern efter den andre. Slutresultatet blev att Nagy själv nu befinner sig i exil. Därför är jag besluten att inte verkställa den minsta ändring i ministärens sammansättning, så länge jag är förbundskansler. Jag skall kämpa in i det sista för Österrikes frihet och oberoende.» Kanslern betonade emellertid att ekonomiska behov spela en mycket större roll i österrikarnas mentalitet än de politiska spörsmålen.

E. B.

En svensk, kapten E. Linder, som vistats i Indonesien i 27 år som affärsman och som för en tid sedan återkom till Sverige bl. a. efter ha gjort bekantskap med de japanska koncentrationslägren, har för Svensk Tidskrift nedskrivit följande tveklösa uttalande om den indonesiska konflikten.

Indonesien och »folkens frihet». Den indonesiska frågan kan ses från två diametralt olika synpunkter, nämligen med hänsyn till vad som verkligen sker i landet och med hänsyn till det sätt på vilket detta skeende utnyttjas i politiskt syfte på vissa håll. Dessa synpunkter äro i verkligheten motsatta.

Den svenska pressen har oftast nöjt sig med att återge telegram från Indonesien och andra håll. Dessa telegram kunna dock endast indirekt ge en bild av dagens situation, och denna bild är tyvärr stympad och måhända ej avsiktligt men dock vilseledande.

Den holländska koloniseringen, som sträcker sig över en period av nära 350 år, åtminstone vad Java beträffar, har utan tvivel i gångna tider varit rent sjöröveri. Att detta kunde försiggå tämligen ostört berodde på att de länder, som kunnat göra holländarna äran stridig, voro upptagna av egna problem. Dessutom var Holland under den första koloniseringstiden världens starkaste sjömakt. Och slutligen insåg ingen på den tiden, inte ens holländarna själva, Indonesiens framtida ekonomiska möjligheter.

Gingo alltså holländarna vid den första koloniseringen fram utan större skrupler, så ha de emellertid under de sista decennierna i hög

grad förändrat sitt uppträdande. Den storartade utveckling, som ägt rum i samband med och efter uppkomsten av socker- och gummiplantager i början av detta århundrade, inbragte oanade ekonomiska vinster åt holländarna men de kommo inte minst infödingarna till godo i form av högre levnadsstandard. En mångfald sjukhus och skolor, däribland även högre lärdomsanstalter, anlades. Under 1930-talet hade utvecklingen i socialt hänseende nått högre än i en del europeiska länder, som gå under namn av kulturländer.

Det talas i pressen om republikanska kommunikéer och om den republikanska ståndpunkten. Vad är då detta för en republik och vem har proklamerat den? Vem har bett herrar Soekarno och konsortium att bilda en regering? Säkerligen inte indoneserna! Vid ett fritt val i dag skulle inte 10 % av befolkningen ge sitt samtycke åt denna regering och de 10 % samtyckande skulle bestå huvudsakligen av de s. k. permoedas, d. v. s. det som vi på annat håll känna under namnet Hitlerjugend, till fanatism uppeggade ungdomar, vilka förlorat all kontakt med verkligheten.

Men hur har då den nuvarande situationen kunnat inträffa? Saken är mycket enkel. När japanerna lade ner vapnen och sedan bröto mot bestämmelserna i kapitulationen genom att utlämna sina vapen till de sämsta elementen av den indonesiska befolkningen, så gjorde de detta naturligtvis planmässigt för att åstadkomma så mycket oro och kaos som möjligt. De lyckades också alltför väl i sitt uppsåt, därför att ingen av de allierade var färdig att inskrida.

Alltifrån den augustidag för två år sedan då dessa »republikaner» blevo herrar i Indonesien, har terrorn i landet tagit allt våldsammare former. Alla ha blivit utplundrade, även indoneserna själva. Den japanska slogan »Asien åt asiaterna», som begärligt anammades av »republikanerna», har i verkligheten omsatts i en asiaternas systematiska utplundring och förföljelse av alla asiatiska raser bara dessa haft något värt att plundra. Samtidigt som indonesierna nu be Chiang Kai Sek att uppträda som medlare, eller beskyddare om man så vill, mörda de tusentals kineser. Detta är äkta indonesisk logik.

Holländarna ha fördragit allt under dessa två år i hopp om att galenskapen så småningom skulle sina ut. I det längsta hoppades de på en fredlig lösning och i den andan har också det ena fördraget efter det andra slutits, endast för att kränkas av republikanerna innan ännu bläcket i handlingarna hunnit torka. Att holländarna efter två år av eftergifter och tålmodig väntan slutligen ej sett någon annan utväg än den militärexekution de tillgripit, bör knappast förvåna.

Ingen i vårt land tycker väl att det är underligt att norrmännen likviderade Quisling eller holländarna Mussert. Varför då denna plötsligt påkomna sympati för rövarhövdingen Soekarno? Det skulle väl inte falla någon in att anse de grekiska partisanerna som representanter för folkviljan i Grekland. Inga stämmor ha höjts emot Englands försök att upprätthålla ordningen i Palestina och inga sympatier har mött de judiska terroristerna. De som känna förhållandena i Brittiska Indien se intet förvånansvärt i att engelsmännen hålla trupper i landet för att bevara ordningen. Det kommer att bli en

ödesdiger dag för Indiens mohammedaner när det engelska skyddet försvinner. När engelsmännen gjorde rent hus bland banditerna i Malacka och Burma eller fransmännen återställde ordningen i Indo-Kina och Madagaskar och amerikanarna höllo räfst med extremisterna på Filippinerna och nu senast i Korea, ansågs det av folk med sunt förnuft som en helt naturlig åtgärd. Varför då denna bristande förståelse för holländarnas kamp för rätt och ordning? Ty det är inget annat som holländarna vilja. Att Indonesien bör bli fritt äro nog alla ense om, och ingår ju också i Hollands överenskommelse med indoneserna. Men holländarna vilja inte lämna efter sig ett land i eld och blod. Där om står striden nu och om inget annat.

Tendentiosa uttalanden och rubriker i svenska tidningar ändra inte saken. Det är beklämmande att svensk press har så litet förståelse för holländarnas insatser. Vi bruka ju annars förstå oss på humanitet och det som sker i Indonesien är en akt av humanitet.

E. Linder.

Byråkrati- Antalet inom administration anställda visar under de serseringen. näste åren en stark tendens att stiga jämfört med antalet individer sysselsatta i »produktivt arbete». Genom den ständigt ökade mekaniseringen minskas kvantiteten mänsklig arbetskraft på varje producerad enhet. Produkternas distribution och de därmed sammanhängande marknadsproblemen tar allt fler individer i anspråk. Denna utveckling gäller samtliga länder där en mer omfattande industrialisering och mekanisering ägt rum.

Den medelklass som tjänstemännen anses utgöra och som Marx på sin tid ansåg skulle smälta bort och försvinna, växer sig tvärtemot profetian allt större och större. Genom att tjänstemännens antal ständigt ökar och genom att allt högre fordringar ställs ifråga om kunskap och intellektuell utrustning kommer tjänstemannaklassen att allt mer representera en betydande faktor i samhällslivet.

Tjänstemannens ställning skall här endast behandlas ur en aspekt, byråkratiseringen, och synpunkterna dikteras av principiella överväganden.

Tjänstemannens trivsel med sin arbetsuppgift bestämmes i hög grad av uppgiftens möjlighet att ge utrymme för personlig aktivitet, för personlig handläggning av arbetsuppgiften. Den tjänsteman som inte kan göra sitt personliga omdöme gällande i sitt arbete, utan endast har att som en del i ett stort maskineri utan större tankearbete effektuera order som kommer från högre ort gripes lätt av leda inför sin arbetsuppgift. Givetvis utgör inte trivselfrågan det mest brännande problemet för tjänstemännen — säkerställandet av en varaktig anställning med god lön är av än större betydelse. Men även tjänstemännens sociala trivsel är av betydelse. — Negligerandet av medelklassen och tjänstemännens ställning hade avgörande inflytande på utvecklingen i Tyskland under 30-talet.

Tjänstemannens trivselproblem kan lämpligen bedömas med hänsyn till organisationsformen. Man kan tänka sig två principiellt olikartade sätt att bygga upp en organisation. Den beslutande instansen

i organisationen kan ligga »högt upp» i organisationen och i händerna på ett fåtal i chefsställning eller också kan man tänka sig att varje del inom organisationen får omfattande beslutsrätt. Det första alternativet kan exemplifieras med militära organisationsformer. Det senare är mera svårt att belysa med exempel men innebär ungefär den uppgift, som tillmättes en konstruktions- eller forskningsavdelning inom en industri, där den konkreta uppgiften anges och det sedan blir gruppens sak att på egen hand inom ramen för de givna möjligheterna lösa problemet.

Det senare alternativet erbjuder individen betydligt trivsammare villkor än det förra, men ställer samtidigt betydligt större krav både ifråga om duglighet och effektivitet.

Endast i den mån som den starkt centraliserade organisationen med det första alternativet får dominera, i vilket individen endast blir en kugge i ett stort maskineri, kan man tala om en byråkratiseringsfara.

Givetvis är det många företag som över huvud taget inte har möjlighet att tillämpa någon mer omfattande beslutsrätt inom de lägre instanserna. Men i den mån det är möjligt bör individens personliga duglighet och intresse tas tillvara genom att inom varje organisation så stor plats som möjligt beredes för personligt handläggande. Den tendens att förvandla avsevärda delar av tjänstemannakåren till »bihang till maskinerna», vilka inte i något avseende ger »maskinens» betjänares utrymme för personlig bedömning, är ofta ett sätt att slösa med arbetskraft.

Men både inom industrien och inom administrationen bör strävan vara att i största möjliga mån inom ramen för vad som skall tillverkas resp. handläggas ge individen möjlighet att uppträda självständigt. Härigenom kan också individernas fulla kapacitet i avsevärt större utsträckning komma till användning.

Den väldiga tillväxten av statliga organ med omfattande administrativa avdelningar får genom den starkt centralistiska tendensen som konsekvens att individens uppgift på arbetsplatsen lämnar ytterst liten plats för personligt avgörande. Hela den väldiga statliga organisationsapparaten med centralstyre i Stockholm och effektuerande instanser i landsorten, hela det omfattande licens- och kontrollsystemet rymmer endast ett fåtal som beslutande på ett oerhört antal effektuerande.

Genom den speciella utformningen av statstjänstemannens rätts- och pensionsförhållanden är denne säkerställd i stor utsträckning för vad man skulle kunna kalla sanktioner från »konsumenternas» sida. Därmed menas att möjligheten för »konsumenten», d. v. s. för allmänheten eller för dem som tar tjänstemännens arbete i anspråk, att framföra kritik som leder till resultat gentemot statlig personal t. ex. järnvägs- eller posttjänstemän är ytterst liten. Likaledes är tjänstemannens möjlighet att genom personlig duglighet avancera vid sidan av den nådiga tågordningen bestämd av tjänsteår ej sällan ringa.

I Ryssland utgör den väldiga byråkratien ett av regimens mest

svårhanterliga problem. Anekdoterna om den enorma pappers- och rekvisitionsapparaten är legio.

De ovan skildrade bristerna föreligger inte inom icke-statliga organisationer i vilka konkurrensen och därmed anpassningsdugligheten till »konsumenternas» behov avgör organisationens fortsatta möjlighet att existera. Detta kräver förutom anpassningsduglighet även att rätt man kommer på rätt plats oavsett tjänsteår, att individens fulla kapacitet utnyttjas genom ett icke allför centraliserat beslutsförande.

Det är all anledning för tjänstemännen att beakta olikheterna i de skilda organisationsformerna, att ta hänsyn till vilka alternativ som statliga och icke-statliga företag bjuda, i all synnerhet som tendensen att förstatliga är i ständigt växande.

Det är omöjligt att dra några bestämda slutsatser av det sagda. Men tillväxten av tjänstemannakåren gör att denna i största utsträckning måste beakta de villkor som erbjudas. Den ständiga utökningen av statliga ingripanden gör att individens möjlighet att hävda sina intressen inom en statlig apparat jämfört med motsvarande möjligheter inom en icke-statlig måste beaktas.

Hela problemet är otvivelaktigt värt en diskussion, bortsett från det otroliga i att en statlig organisation bättre skulle kunna tillgodose konsumentens önskemål än en icke-statlig. Såsom läget är för närvarande har en tjänsteman inom ett fritt företag möjlighet att byta anställning om uppgiften inte är stimulerande. Ju mer den statliga apparaten växer på bekostnad av den privata desto svårare blir det att erbjuda ett sådant fritt val. När den statliga apparaten är helt dominant är valet fullständigt eliminerat.

I den mån individen har möjlighet att välja, möjlighet att personligt betyda något på sin arbetsplats föreligger ingen byråkratiseringsfara, om dessutom en insatt kritik kan leda till resultat. Om däremot dessa möjligheter saknas och inget konkurrerande alternativ erbjudes blir tjänstemannen en kugge i maskineriet och konsumenten utlämnad med endast en möjlighet. I denna situation har byråkratien nått en sådan utveckling att både tjänstemannen och konsumenten har anledning att beklaga läget.

Ragnar Svensson.